

Alternatieve stad

Park en huis Sonsbeek, Arnhem

Op uitnodiging van het Indonesische collectief ruangrupa strijken deze zomer zo'n veertig kunstenaars neer in Arnhem, onder wie veel Aziatische. **Sonsbeek 2016** draait om vriendschap, politiek en de kracht van het individu.

DOOR NANDA JANSSEN

W

ie even niet heeft opgelet, heeft mogelijk nog nooit van Sonsbeek gehoord. Dat komt doordat deze manifestatie zeer onregelmatig plaatsvindt. Wellicht is dat ook een deel van haar charme. Sonsbeek werd in 1949 opgericht om een impuls te geven aan het toerisme en de moraal. Arnhem had zware verliezen geleden tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het tonen van sculpturen in de openlucht (park Sonsbeek) was destijds een noviteit. Maar liefst 125.000 mensen bezochten Sonsbeek 1, een gigantisch aantal in een tijd dat de auto nog geen gemeengoed was.

De eerste vijf edities (1949, 1952, 1955, 1958, 1966) toonden een overzicht van de moderne beeldhouwkunst. Niet zelden deden wel tachtig kunstenaars mee met zo'n driehonderd sculpturen. Sonsbeek 1, 2 en 3 waren een immens succes, daarna kreeg het concurrentie van soortgelijke tentoonstellingen. Vanaf Sonsbeek 6 werd het roer omgegooid. Er werd gewerkt met organisatoren die concepten ontwikkelden en de deur openden voor een breder scala aan kunst. De tentoonstellingslocatie beperkte zich niet langer tot het park. De beroemdste editie, 'Sonsbeek buiten de perken', in 1971 door Wim Beeren georganiseerd, besloeg zelfs heel Nederland. Met

Slavs and Tatars, 'PrayWay', 2012, tapijt van wol en zijde, MDF, staal, neon, 50 x 390 x 280 cm, tweede New Museum Triennial, New York (foto: Patrick McMullan)

Shilpa Gupta, 'Singing Cloud', 2008-09, installatie van duizenden microfoons met 48 multi-channel audio (9 '30 ")

wisselend succes ontwikkelden daarna ook Saskia Bos (1986), Valerie Smith (1993), Jan Hoet (2001) en Anna Tilroe (2008) een Sonsbeektentoonstelling. 'Sonsbeek '16' moet het in ieder geval met een aanzienlijk kleiner budget doen dan de jubileumeditie in 2008.

DOE-HET-ZELFMENTALITEIT

Ruangrupa ziet Sonsbeek als een instrument om met elkaar kennis en ervaring te delen op ruimtelijk, cultureel, politiek en sociaal vlak. Centraal staan de publieke ruimte, de gebruikers van de stad en de problematiek waarmee zij geconfronteerd worden (crises op gebied van economie, milieu, grondstoffen, vluchtelingen en cultuur). Gezien de humor van ruangrupa zal dat niet direct tot een loodzware tentoonstelling leiden. Het collectief gaat uit van de kracht van het individu en draagt een aan activisme grenzende doe-het-zelfmentaliteit uit: niet wachten op de overheid, kom zelf in actie.

Ruangrupa heeft in een vroeg stadium zijn oor te luister gelegd bij de plaatselijke bevolking om het Arnhemse DNA in kaart te brengen, verbindingen te leggen en te traceren waar het een rol kan spelen. Zomer 2015 werd daartoe in de binnen-

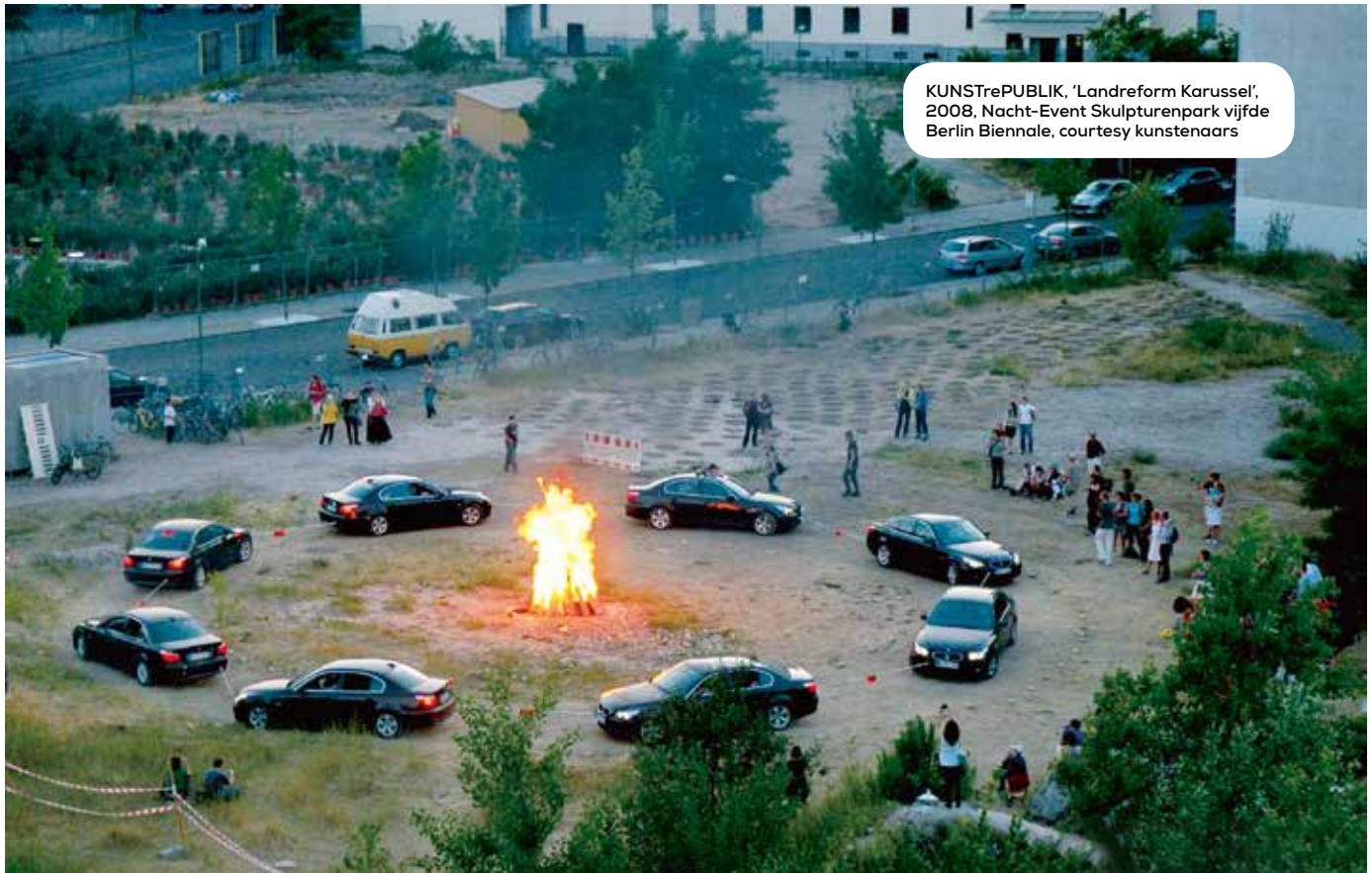
stad het ruru huis geopend, een soort buurthuis waar activiteiten zoals lezingen en workshops georganiseerd werden. Hier verzamelden de organisatoren ook de verhalen van bewoners. Dat klinkt obligaats, maar gezien de achtergrond van ruangrupa lijkt dit welgemeend. Gemeenschap, collectiviteit en vriendschap staan niet alleen centraal in de Indonesische cultuur, maar ook in dit collectief, dat in 2000 werd opgericht en bestaat uit ongeveer veertig kunstenaars, schrijvers en historici. Zeven van hen zijn bij Sonsbeek betrokken. Het collectief opereert vanuit Jakarta, organiseerde eerder onder meer de Biënnale van Jakarta (2013) en deed mee aan de biënnales van São Paulo (2014), Singapore (2011) en Gwangju (Zuid-Korea, 2002) en de Asia Pacific Triënnale Brisbane (Australië, 2012). Deze metropolen bieden een heel andere context dan Arnhem. Kan ruangrupa ook uit de voeten met een Europees provincie-stadje?

ENGAGEMENT EN PARTICIPATIE

Voor het eerst in de geschiedenis van Sonsbeek is een tentoonstellingsmaker van buiten de as Europa – VS gekozen. Dat

heeft niet alleen effect op de benadering van Sonsbeek maar ook op de kunstenaarsselectie. Alhoewel ook Jan Hoet en Anna Tilroe kunstenaars uit de hele wereld kozen, legt ruangrupa het accent op Azië. De ruim veertig kunstenaars komen uit een kleine zestien landen, maar hoofdzakelijk uit Indonesië en landen als India, de Filippijnen, Australië, Japan, Singapore, Vietnam en Bangladesh. Het is veelzeggend dat ruangrupa hen moeiteloos weet te combineren met 'Arnhemse' kunstenaars als Rob Voerman en Kevin van Braak. Uit de kunstenaarsselectie spreekt een voorkeur voor politiek, activisme, engagement en participatie.

'Sonsbeek '16' bestrijkt drie hoofdlocaties: het park, Museum Arnhem en de binnenstad. Museum Bronbeek is een van de nevenlocaties. De meeste aantrekkingskracht gaat uit van het park, waar de wieg van Sonsbeek staat. Nieuwe kunstwerken van ruim tien kunstenaars functioneren als een platform waar activiteiten plaatsvinden: bezoekers worden aangezet tot spel, doen, denken of beleven. Aan de bonte pingpongtafels van de Filippijn Louie Cordero kan een balletje geslagen worden. De Indonesische architect en kunstenaar Eko Prawoto laat een bamboe-

KUNSTrePUBLIK, 'Landreform Karussel', 2008, Nacht-Event Skulpturenpark vijfde Berlin Biennale, courtesy kunstenaars

paviljoen verrijzen naast de iconische witte villa. Zijn autonome sculptuur fungeert ook als ruimte waar kinderen tijdens workshops hun ideale stad kunnen vormgeven met bamboe.

De Australische kunstenaar Richard Bell sticht een ambassade voor zijn volk, de Aboriginals, en reactiveert daarmee de gedeelde geschiedenis van Australië en Nederland. Bell, die een neus heeft voor controversie en in 2003 bij het Australische publiek bekend werd door een schilderij met het opschrift 'Aboriginal Art – It's a White Thing', zal in zijn 'ambassade' discussies starten. Rob Voermans bankgebouw sluit de waterval in en noopt tot nadenken over een alternatief financieel stelsel, waarin ecologie een rol speelt. Geïnspireerd door schuilkerken bouwt het Duitse collectief Slavs & Tatars een religieuze ruimte, door verschillende godsdiensten te gebruiken en waar getrouwd kan worden.

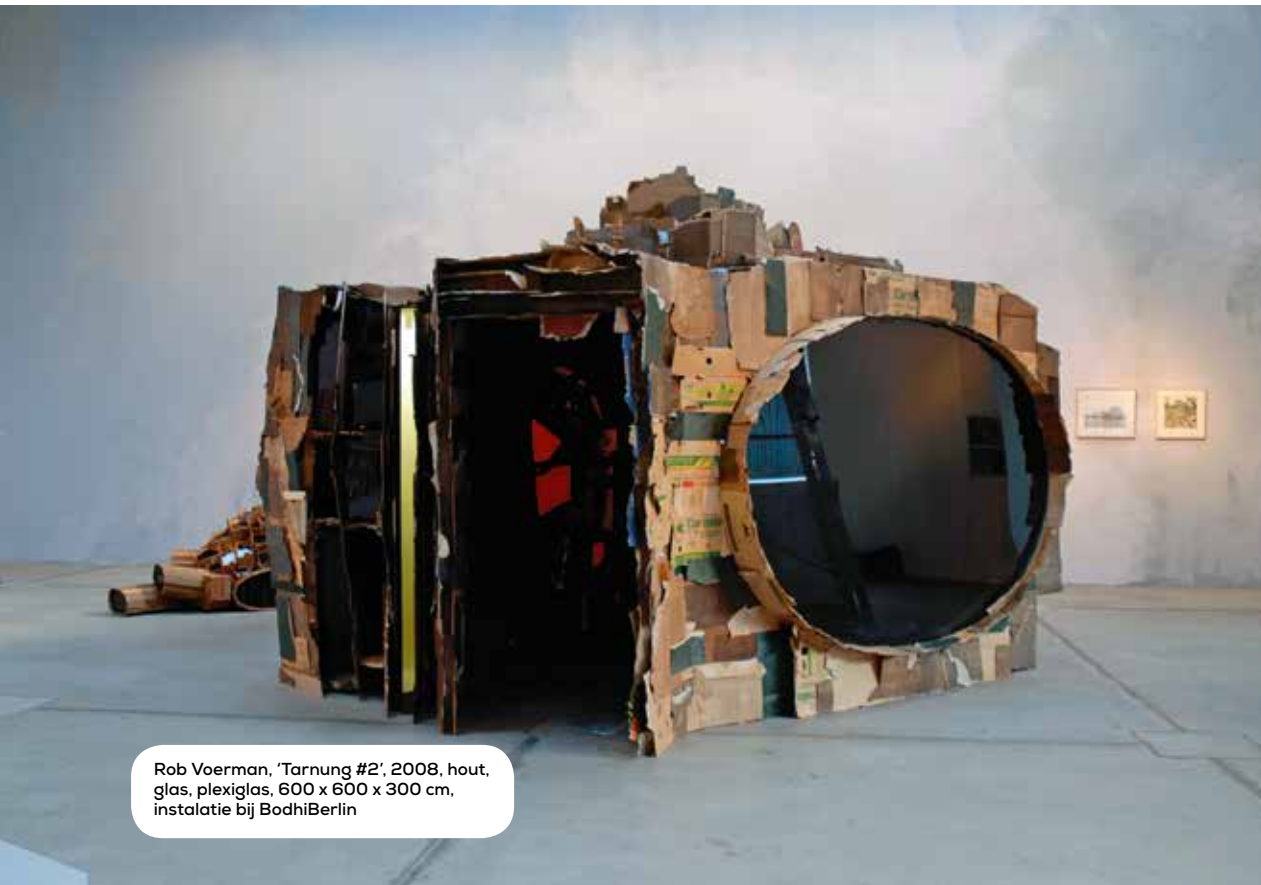
Gedurende de hele zomer vervaardigen op uitnodiging van Kevin van Braak kunstenaars, ontwerpers en meubelmakers hun sculpturen en voorwerpen in zijn houtwerkplaats, die is opgetrokken uit afval-

Eko Prawoto, schets voor bamboepaviljoen op Sonsbeek '16

Eko Prawoto, 'Wormhole', 2013, bamboe, variabele afmetingen, installatie Singapore Biënnale, courtesy kunstenaar

Rob Voerman, 'Tarnung #2', 2008, hout, glas, plexiglas, 600 x 600 x 300 cm, installatie bij BodhiBerlin

hout van het park. Al deze kunstwerken vormen een alternatief voor bestaande functies in de stad en creëren zo een alternatieve stad.

KOLONIALE GESCHIEDENIS

Ruangrupa brengt de kunst ook naar de straat. In de winkelstraten van Arnhem werkt tijdens de zomer een dozijn kunstenaars aan muurschilderingen, onder wie Fintan Magee (de 'Australische Banksy'), de Indonesische Marishka Soekarna, Naamlooz Eindelooz uit Arnhem en Jan Rothuizen, die de wereld bestormt met zijn zelfgetekende plattegronden van De Wallen, het Rijksmuseum of een vluchtelingenkamp in Noord-Irak. Dit onderdeel lijkt een geste naar het publiek dat de manifestatie niet zo snel zou bezoeken en op deze manier toch met kunst in aanraking komt. Hier speelt de uitwisselingsgedachte een rol. Wanneer een kunstenaar dagenlang op straat werkt, is de drempel laag om een praatje aan te knopen.

In Museum Arnhem richt een tiental kunstenaars zich op persoonlijke geschiedenissen die de officiële koloniale geschiedenis anders inkleuren. De tentoonstel-

ling 'transHistory' past zowel qua hoge dichtheid niet-westerse kunstenaars als qua onderwerp goed bij dit museum. Een deel van het huidige gebouw is bijvoorbeeld in 1873 gebouwd als herensociëteit voor uit Indië gerepatrieerde suikerplanters. Eva Kotkáková (Tsjechië) en Agung Kurniawan (Indonesië) maken beiden een nieuwe installatie. Andere kunstenaars zijn onder anderen Otobong Nkanga (Nigeria), Zbiniew Libera (Polen), Charles Lim (Singapore) en Roy Villevoeye (Nederland). Het is waardevol dat een dergelijke tentoonstelling nu eens vanuit Indonesisch perspectief wordt gemaakt. In Museum Bronbeek, waar de geschiedenis van de Knil en zijn tegenstanders centraal staat, maakt Juul Sadée een werk samen met tweede-generatie Molukse vrouwen. Deze twee tentoonstellingen zijn passend in een jaar waarin wordt stilgestaan bij '65 jaar Molukkers in Nederland'.

De plannen van ruangrupa tonen veel parallellen met die van Valerie Smith (Sonsbeek 1993). Ook zij sprak over de tentoonstelling als een platform waarin het onderzoekskarakter en het proces

centraal staan. Ook toen doken de kunstwerken in de geschiedenis, politiek, stedenbouw en cultuur van Arnhem en was engagement een sleutelbegrip. De kunstwerken stonden verspreid door heel Arnhem en ook Museum Bronbeek was een van de locaties. Door het experimentele concept en de vage bewoordingen waarmee de tentoonstelling werd aangeprezen werd 'Sonsbeek '93' een fiasco. Met het huidige concept van ruangrupa, waarin participatie een rol speelt, komt het aan op de uitvoering of de gewenste verbinding wel tot stand komt.

Nanda Janssen is onafhankelijk tentoonstellingsmaker en schrijver

'Sonsbeek '16. transAction', 4 juni t/m 18 september, Park Sonsbeek, Arnhem; dagelijks 24 uur vrij toegankelijk; Museum Arnhem en Museum Bronbeek; MK gratis; catalogus € 12,50 (eigen uitgave); sonsbeek.org

Kijk op museumtijdschrift.nl voor een recensie

NB de kunstenaars tonen nieuw werk op Sonsbeek '16; de afgebeelde kunstwerken in dit artikel zijn er dus niet te zien.

ANDERE MANIFESTATIES

De tweejaarlijks Manifesta vindt dit jaar plaats in Zürich, Zwitserland. Manifesta 11 heeft als thema 'What people do for money: some joint ventures'. Dertig kunstenaars- (collectieven) realiseren werk in samenwerking met vertegenwoordigers van verschillende beroepsgroepen in de stad. Zürich, diverse locaties, 11 juni t/m 18 september; manifesta.org

In het Duitse Ruhrgebied vindt voor de derde keer Emscherkunst plaats. Op zeven locaties langs de rivier de Emscher maken zestien kunstenaars een nieuw site-specific werk. Ook worden negen kunstwerken uit eerdere edities (2010, 2013) op andere locaties herplaatst. Emscherkunst, 4 juni t/m 18 september; emscherkunst.de